

»Quisling var ingen typisk landsforræder»

Britiske historiker: Ironisk at «quisling» ble et begrep

«Sejss-Inquart og Laval spilte en dyster rolle under krigen»
— en Vidkun Quisling.»

— Det ligger en adskillig ironi i at Vidkun Quisling fremfor noen huskes som type på en forræder. Andre menn, som Seyss-Inquart og Laval, spilte en langt mer ødeleggende og dyster rolle under den annen verdenskrig enn Quisling. Oppsummerer den britiske historikeren Paul M. Hayes i en ny Quisling-biografi som nylig er utgitt i Storbritannia. Hayes har fått adgang til å benytte tidligere ikke offentliggjort arkivmateriale i norske regjeringsarkiver, og har bl. a. fått hjelp av riksadvokat Andreas Aulie, kriminalsjef Lars I'Abbe Lund og

dr. Olav Riste. I biografien imøtegår han på en rekke punkter påstander som er fremsatt i den engelske journalisten Ralph Hewins' omstridte bok. Hayes mener at når «quisling» ble det internasjonale navn på forrædere, er grunnen at verden gjorde seg opp sin mening om Quisling i 1940, og senere ikke har endret oppfatning.

Vidkun Quisling hadde ingen klar mening om hvilken linje han skulle følge. Han var usikker og nølende, en intelligent drømmer, blottet for politiske egenskaper som intuisjon og evne til å finne kompromissløsninger. Hvordan kunne Quisling bli berømt som en handlingen

Paal Berg, burde ikke ha fått være med på å dømme sin politiske motstander, hevder Paul M. Hayes.

mann? spør Hayes mot slutten av biografien. Quisling var mer rotete enn gjennomført korrupsjon. Uansett hva han kan ha vært, var han absolutt ikke den mest opplagte kandidaten til den tvilsomme ære å gjøres udodelig ved å gi sitt navn til et begrep i det engelske språk. Han elsket sitt fædreland, men var uenig med et flertall av sine landsmenn om hvordan Norge best skulle beskytte seg mot de farer som truet i 1930-årene.

Hayes gir en omfattende gjennomgåelse av Quislings liv for å finne svar på spørsmålet om hvordan en mann som elsket sitt land kunne begå høyforræderi, og forsøker i boken å la Quislings ord og gjerninger tale for seg selv.

Fortsatt siste side (5)

I et oppsummerende siste kapittel reiser Hayes tildels meget skarp kritikk mot rettsoppjøret i 1945. Han beklager at ingen av de kompliserte spørsmål om rettssak mot Quisling reiste, ble tilfredsstillende behandlet av den hjemvendte London-regjering i 1945. — Det var uten tvil vanskelig for dem som nettopp hadde vendt hjem fra eksil å furutse kommende generasjons dom, men den linje de valgte var meget uklok, skriver Hayes. Sett i tilbakeblikk kan de samme innvendinger reises mot Quisling-saken som mot Nærnberg-progessen — begge hvilte på et usikkert juridisk grunnlag.

I likhet med de tyske krigsforbrytere kan Quisling ha vært skyldig i de mest alvorlige forbrytelser mot menneskeheten og mot sitt land, men dette i seg selv rettferdiggjør ikke den form rettsaken mot ham fikk. Etter å ha innrømmet at stemningen i 1945 kan gjøre det som skjedde forståelig, hevder Hayes at den norske regjering gjorde en rettferdig behandling av Quisling umulig ved å la så kontroversielle personer som Paal Berg og Erik Solem være med på å idømme sin tidligere politiske motstander Quisling. Selv den mest upartiske domstol i verden ville antagelig kommet frem til det samme resultat som den norske domstol i Quisling, og desto større grunn var det for regjeringen til å unngå dommere med politisk bakgrunn.

A la Quisling leve etter det som var skjedd i de fem okkupasjonsårene var utenkelig, men rettspraksis gjorde det umulig å gi ham den eneste passende straff. Regjeringens beslutning om en rettssak som bare kunne få ett resultat, var realitisk, men noe tvisomt. Hayes mener at kritikken mot Quisling-saken kan ha noen berettigelse, ikke minst på grunnlag av de varierende bevismateriale man hadde i 1945. Men, fastslår han, jo mer som kommer frem av bevismateriale, desto mer berettiget fortøner dommen over Quisling seg. Hayes mener at alt peker i retning av at Quisling begikk forræderi før april 1940, gjennom kontakten med Tyskland. Han fremhever bl. a. at Quislings anstrengelser for å forlede tyskerne til å tro at den norske regjering forberedte seg på å oppgi nøytralitetslinjen og la britiske tropper slippe inn i Norge. Ellers påpeker han bl. a. at Quisling i strid med sine egne politiske prinsipper mottok penger fra Tyskland.

Bevisbyrden taler meget sterkt for å opprettholde den dom som ble avsagt i 1945, fastslår Hayes, som i svaret på spørsmålet om hvordan Quisling kunne opptre som han gjorde, mener at man må søke årsakene i hans politiske idéer og politiske handlinger. NS, og Quisling, som i 1940 ikke lenger ble tatt alvorlig i Norge, hadde ingen ting å stille opp mot tyskerne, og var katastrofalt handicappet på grunn av lederens personlighet og de ider og teorier han hadde påført partiet, mener Hayes.

Boken «Quisling — The career and political ideas of Vidkun Quisling 1887—1945» er utgitt på forlaget David & Charles.

103039